
Saksnr: 2020/70846-1
Saksbehandlar: Eva Moberg, David Aasen
Sandved

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Hovudutval for kultur, idrett og integrering		15.10.2020
Fylkesutvalet		29.10.2020
Fylkestinget		15.12.2020

Museumspolitik i Vestland

Forslag til innstilling

1. Fylkestinget vil prioritere musea som viktige regionale kulturinstitusjonar. Ein legg til grunn at staten tek hovudansvaret for drift, investeringar og vidare utvikling av musea, og samtidig legg tydeleg vekt på politiske prioriteringar i fylkeskommunar og kommunar.
2. Fylkestinget er uroa for den økonomiske situasjonen i institusjonane, og krev at statleg skeivdeling mellom musea i Vestland og andre deler av landet vert retta opp.
3. Fylkestinget vil harmonisere si regionale rolle slik at dei konsoliderte musea i Vestland vert handsama likt. Dette inneber å ha ein tenleg museumsstruktur i heile fylket, og at skilnadane i prosentvis finansiering mellom stat og fylkeskommune/kommune for dei ulike musea vert jamna ut. Større endringar vert å kome attende til etter at ny stortingsmelding om museum ligg føre og i samband med vidare planarbeid.
4. Fylkestinget vil arbeide for å utvikle ein regional heilskap på museumsområdet, der ein ser ulike initiativ i samanheng på tvers av institusjonane, og der deling av ressursar og kompetanse vert lagt til grunn som hovudprinsipp.
5. Fylkestinget ser at musea i Hordaland har eit prekært behov for nytt fellesmagasin, men meiner at musea sjølv må finne gode løysingar. Fylkestinget vil ikkje ta eigar- eller utbyggjaransvar for prosjektet, og oppmodar musea i Hordaland om å samarbeide om etableringa og søkje stat, fylkeskommune og kommunar om økonomisk støtte til realisering av tiltaket.
6. I samsvar med vedtekne regionale planar vil fylkestinget saman med stat og kommunar bidra til å styrkje Bevaringstenestene ved Museumssenteret i Hordaland og musea si samlingsforvaltning. Av omsyn til den samla ressursbruken vil fylkestinget rå til at ein samordnar alle slike initiativ i musea med Bevaringstenestene.
7. Fylkestinget tek arbeidet med utviding av bygningsvernkonsulentordninga til vitande og legg til grunn at dette gjerast i samsvar med vedtekne regionale planar.

8. Fylkestinget ber administrasjonen om å vidareutvikle ein heilskapleg regional museumspolitikk i samband med den regionale planlegginga.

Samandrag

Fylkestinget har i vedtak dagsett 17.12.19 bedt om ein gjennomgang av museumspolitikken med ei vurdering av eventuell samordning av dei ulike magasinprosjekta ved musea i Vestland, samt framlegg til korleis ein kan finansiere nytt fellesmagasin som eit felles løft.

I saka peiker fylkesrådmannen på aktuelle museumspolitiske utfordringar, mellom anna behovet for å sjå ulike regionale initiativ i samanheng og vurderer desse opp imot nasjonale føringar og ansvarsforholdet mellom stat og fylkeskommune/kommune.

På bakgrunn av dette foreslår rådmannen konkrete tiltak for vidare innretting av den regionale museumspolitikken. For meir omfattande endringar vert det vist til arbeidet med ny regional plan for kultur og komande stortingsmelding om museum som er venta våren 2021.

Saka drøftar bevaringstenester, fellesmagasin og etablering av ei ordning med bygningsvernkonsulentar i heile Vestland. Tiltaka er i samsvar med vedtekne og gjeldande regionale planar.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Per Morten Ekerhovd
fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor inga handskriven underskrift

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

Bakgrunn for saka er vedtak i fylkestinget 17.12.19, i sak om nytt fellesmagasin for musea i Hordaland og Sogn og Fjordane, samt magasinutfordringar for KODE, PS sak 25/2019. Fylkestinget gjorde følgjande vedtak:

1. «Fylkestinget ber om at dei aktuelle initiativa vert koordinerte og at ein vurderer ei eventuell samordning av dei ulike magasinprosjekta i samarbeid med Bevaringstenestene ved Museumssenteret i Hordaland, Musea i Sogn og Fjordane og KODE.
2. Finansieringa av nytt fellesmagasin må spegle det nasjonale, regionale og lokale ansvaret som samlingsforvaltinga gjennom fellesmagasinet representerer. Fylkestinget ser det som ein føresetnad for realisering av prosjektet at finansiering av nytt fellesmagasin vert eit slikt felles løft, og ber difor fylkesrådmannen føreslå finansiering.
3. MiSF sitt fellesmagasin i Angedalen vert ikkje utsett i påvente eller som følgje av denne saka. Magasinet har løyving frå Sogn og Fjordane fylkeskommune på 2019-budsjettet, samt tilsagn og kr 40 mill frå staten, der dei første 8,3 mill er løyvd på 2020-budsjettet. Saka skal klargjere om MiSF sitt magasin har kapasitet til å dekke noko av behovet som er for andre museum i Vestland fylke.
4. Fylkestinget ber om at ein snarleg får ei sak som går gjennom museumspolitikken i Vestland med utgangspunkt i ulik ansvars- og eigarskapstruktur, og korleis ein byggjer saman museumskulturen. Saka vert også framlagt for utval for kultur, idrett og integrering.»

Vedtakskompetanse
Fylkestinget

Vurderingar og verknader

1. UTFORDRINGAR I DEN REGIONALE MUSEUMSPOLITIKKEN

Regional ulikskap og tilhøvet til staten.

Museumspolitikken i Vestland fylke er formulert i politiske vedtak og planar i dei to tidlegare fylkeskommunane. Dei viktigaste dokumenta er «Regional kulturplan for Hordaland 2015-2025», og «Regional plan for kultur i Sogn og Fjordane 2019-2027». Fram til eit nytt planverk er på plass, er det desse, politiske vedtak i einskildsaker, årlege budsjett, og statlege styringsdokument som definerer dei overordna linene i museumspolitikken i Vestland.

Skilnadene mellom Hordaland og Sogn og Fjordane er eit produkt av ulike historiske føresetnader, demografi og politiske prioriteringar gjennom fleire tiår. I tillegg har avgjerder teke ved dei einskilde musea påverka utviklinga. Slik kan ein forstå organiseringa av institusjonane i nord og sør (jf. museumsreforma), ulik fordeling og praksis i høve statleg finansiering, og korleis ein har utvikla fellesløysingar som skil seg frå kvarandre.

Etableringa av felles bevaringstenester og magasin for musea i Vestland viser dette med stor tydelegheit. Dei to tidlegare fylkeskommunane har nærma seg utfordringa på kvar sine vis, både når det gjeld eigarskap, finansiering og organisering. Medan ein i Hordaland opna Bevaringstenestene i 2006, vart det først i 2019 løyvd offentlege midlar til realisering av ei tenleg løysing for Musea i Sogn og Fjordane.

Regional tilpassing kan gje gode argument for å etablere ulike løysingar innafor ein kompleks geografi. Men, det byr på krevjande utfordringar dersom aktørar innanfor same fylke vert handsama ulikt. I etableringa av ein ny regional museumspolitikk for Vestland, meiner difor fylkesrådmannen at ein, så langt som råd, bør harmonisere fylkeskommunen si rolle ovanfor musea. Prinsippet om likehandsaming inneber mellom anna større grad av likskap der fylkeskommunen løyver støtte til institusjonane.

Omsynet til den samla offentlege ressursbruken, gjer at det på fleire fagområde er fornuftig å stø opp om regionale tiltak på tvers av den etablerte museumsstrukturen. Dette kan vere tiltak som ikkje er mogeleg å realisere i kvar institusjon, eller der ein av faglege omsyn vil vere best tent med å sjå initiativ i musea i samanheng. Bevaringstenester, fellesmagasin, og bygningsvernkonulentordninga er aktuelle døme, og fylkesrådmannen vil drøfte dette seinare i saka.

Fylkeskommunen sitt engasjement på museumsområdet er ramma inn av tilhøvet til andre offentlege organ. Den regionale museumspolitikken må sjåast i samband med nasjonale føringar og forholdet mellom stat, fylkeskommune og kommune. Dette er aktualisert av regionreforma. I samsvar med det offentlege reformarbeidet og Meld. St. 8 (2018-2019) *Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida* vart det føreslege å gje fylkeskommunane eit større politisk ansvar og handlingsrom på museumsfeltet frå 2021. Auka statlege overføringar skulle sikre ei sterkare fylkeskommunal rolle. Etter innspel frå kultursektoren avgjorde Regjeringa i mai 2020 å avslutte denne delen av det nasjonale reformarbeidet. Dermed skal staten framleis ha hovudansvaret for finansiering av musea i det nasjonale museumsnettverket.

Fylkesrådmannen tek dette til vitande, men er uroa for at museumssektoren no i større grad vil vere styrt og definert av ein mektig stat, utan at fylkeskommunar og kommunar kan påverke den statlege politikken i særleg grad. Ein kan sjå dette som del av ei lang utvikling: Etableringa av tilskotsordninga for halvoffentlege museum frå 1975 sette fylkeskommunane inn som den viktigaste offentlege aktøren i norsk museumspolitik. 1975-2006 vart ein periode der museumssaker sto sentralt i fylkeskommunane og i mange av kommunane, og ein opplevde stor vekst i dei regionale museumsbudsjetta. Museumsreforma på 2000-talet endra dette, og plasserte hovudansvaret hos staten. Dette gjorde at sektoren etter reforma fall på sida av det regionalpolitiske fokusområdet, og musea har dei seinare åra vore prioritert i ulik grad i fylkesting og kommunestyre.

Fylkesrådmannen meiner likevel at Vestland fylkeskommune framleis bør ta eit tydeleg ansvar på feltet. Musea er regionale kulturinstitusjonar med eit viktig samfunnsoppdrag. Fylkeskommunen vil difor ha behov for å sette retning på sektoren gjennom eigne politiske prioriteringar og i tillegg ynskje å påverke statleg politikk. Fylkeskommunen vil ha ei særleg viktig oppgåve med å tilpasse den nasjonale museumspolitikken til regionale føremoner og føresetnader, og oppretthalde god dialog med kommunane. Her vil fylkesrådmannen særleg peike på Bergen kommune, som gjennom lang tid har hatt ei medviten og initiativrik museumssatsing, godt forankra i politiske organ og kommunalt planverk.

På museumsområdet vert det dermed behov for ei rekkje politiske avklaringar og prioriteringar i tida som kjem. Fylkesrådmannen viser til dei komande regionale planprosessane, og handsaminga av økonomiplanar og årsbudsjett.

Utfallet av regionreforma, og at dei konsoliderte musea i Vestland er samfinansierte av stat, fylkeskommune og kommunar, reiser spørsmålet om korleis staten vil sikre dialog med regionale og lokale styresmakter i museumssaker, og på kva vis regionalpolitiske avgjerder kan påverke den statlege museumspolitikken. I tillegg til staten sitt hovudansvar for drift og utvikling av institusjonane gjeld dette også felles løysing av sentrale museumsoppgåver, til dømes innafor samlingsforvaltninga. Fylkesrådmannen legg til grunn at det er enklare for staten ha dialog med 11 fylkeskommunar enn det som tidlegare var tilfelle med 19. Fylkeskommunane må på si side ha godt samarbeid med primærkommunane.

Med grunnlag i vurderinga over meiner fylkesrådmannen at Vestland fylkeskommune bør utfordre statlege styresmakter på korleis ein vil vidareutvikle den nasjonale museumspolitikken, der staten i det vidare tek hovudansvaret for drift, investeringar og vidareutvikling av institusjonane, men samtidig har øyre for politiske prioriteringar gjort i fylkeskommunar og kommunar. Samtidig må Vestland fylkeskommune formulere ein sjølvstendig regional museumspolitik, med forståing for musea sine behov, men der ein harmoniserer si eiga rolle og handsamar musea nokolunde likt, og held god kontakt med dei 43 kommunane.

Utfordringar på museumssektoren i Vestland.

Museum	Tal årsverk	Driftsinntekter (i mill.)
Bymuseet	61,8	59
Baroniet	20,2	32
Hardanger og Voss museum	61,7	67
KODE	73,1	131
Kraftmuseet	16,2	16
Musea i Sogn og Fjordane	54,4	65
Museumssenteret i Hordaland	44,8	43
Museum Vest, inkludert Sjøfartsmuseet	56,7	71
Nynorsk kultursentrum, som Olav H.-Haugesenteret er ein del av	23,5	33
Sunnhordland Museum	9	9

Tal henta frå Kulturrådet sin museumsstatistikk for 2018.

I desember 2000 vart den nasjonale museumsreforma (St.meld. 22 1999-2000) vedteken av Stortinget. Reforma skulle gjennomførast i løpet av 2006 og var ei statleg satsing for å gje eit betre museumstilbod til alle innbyggjarane i Noreg. Hovudstrategien var regional styrking av eit fragmentert museumslandskap; alle musea i eit fylke skulle sjåast under eitt, og samordning og samling av ressursane skulle skape større og meir robuste einingar. I tillegg var profesjonalisering av institusjonane eit uttalt føremål; *å styrke fagligheten og å sikre mer effektiv utnyttelse av kompetanse og ressurser ved å slå sammen mindre museer i større konsoliderte museer* (Kulturdepartementet, St.meld.nr 49 (2008-2009). Dei konsoliderte einingane skulle være så fagleg og økonomisk sterke at dei kunne ta del i eit nasjonalt museumsnettverk, der fagleg og tematisk samordning skulle gjerast. Staten auka driftsløyvingane monaleg for dei samanslegne musea.

Drøfting av balansen mellom offentleg styring og kulturlivet sin fridom var ideologisk bakteppe for museumsreforma. Frå kunstpolitikken henta ein prinsippet om armlengds avstand. Der vart det forstått som at politiske organ ikkje skulle gripe inn i kunstnarlege avgjerder eller utfordre kunsten sin autonomi. Dette vart og ein grunnleggjande føresetnad på museumsfeltet, der ein ønskte å fremje frie institusjonar som ein føresetnad for debatt, danning og fellesskap. Offentlege løyvingar til sektoren vart altså gjeve utan politiske bindingar som avgrensa samlingsforvaltinga, utstillingsproduksjonen, formidlinga eller andre deler av musea sine verksemdar. Offentlege styresmakter formulerte retning og overordna mål, men la seg ikkje opp i detaljar. Dette tydeleggjorde musea si frie, men viktige samfunnsrolle. Meld. St. 8 (2018-2019) *Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida* byggjer vidare på dette synet, og held fram eit fritt kulturliv som sjølv føresetnaden for danninga av eit oppe og demokratisk samfunn.

Museumsreforma endra i vesentleg grad det nasjonale museumslandskapet og reduserte talet på frittstående museum som fekk statleg driftstilskot frå 350 seint på 1990-talet til 62 etter at prosessen var ferdig 10 år seinare.

I Hordaland fanst det om lag hundre museum, med stort og smått. Omlag 30 var inne på tilskotsordninga for halvoffentlege museum. Til saman gjekk vel 41 museum saman i ni konsoliderte museumseiningar. I 2011 kom Olav H Hauge-senteret (Ulvik) til museumsnettverket som del av Nynorsk kultursentrum (Møre og Romsdal), og i 2018 vart Bergens sjøfartsmuseum del av Museum Vest. Slik har ein framleis ni konsoliderte museum frå Hordaland. Museumsreforma vart evaluert av Agderforskning i 2017 på oppdrag frå Hordaland fylkeskommune (Rapport nr. 5/2017 Evaluering av museumsreforma i Hordaland fylke).

Stiftinga Musea i Sogn og Fjordane (MiSF) vart etablert i 2009 som eit resultat av reforma og samanslåing av 7 museum: De Heibergske Samlinger-Sogn Folkemuseum, Norsk Reiselivsmuseum, Sunnfjord Museum, Nordfjord Folkemuseum, Kystmuseet i Sogn og Fjordane, Sogn og Fjordane kunstmuseum (inkl. Sogn Kunstsenter, Astruptunet, Eikaasgalleriet og Anders Svor Museum). Seinare har Norsk Kvernsteinsenter i Hyllestad kome til, og frå 1. januar 2020 tok Musea på Sunnmøre, avdeling Jugendstilsenteret & KUBE over ansvaret for Anders Svor Museum då Hornindal kommune gjekk til Møre og Romsdal. Organiseringa av Musea i Sogn og Fjordane var eit av fire case i rapporten *Organisering av museene - En evaluering av organisasjonsformer i kjølvannet av museumsreforma* publisert av Norsk kulturråd i 2013, men det er ikkje gjennomført ei sjølvstendig evaluering av museumsreforma i Sogn og Fjordane.

Det var først i 2020 ein gjorde utgreiingar av dei nasjonale effektane av reforma. På oppdrag frå Kulturdepartementet publiserte nyleg Telemarksforsking rapporten «*Museum og samfunn. En utredning om museenes samfunnsroller, særlig i lys av museumsreformen*». Utgreiinga gjev eit kunnskapsgrunnlag for vidare utvikling av norsk museumspolitikk, og er tenkt som eit oppspel til ny Stortingsmelding om museum, som i følgje Kulturdepartementet vert lagt fram våren 2021.

I rapporten vert det vist til *Utredning om oppgave- og ansvarsfordelingen mellom forvaltningsnivåene på kulturområdet* (Kulturdepartementet 2018), der det vert føreslege ein ytterlegare kraftig reduksjon av talet på museum: «*For fullt ut å få det faglige løftet som er ønsket med reformen, legger Kulturdepartementet til grunn at det bør gjennomføres ytterligere konsolideringer, slik at antallet i løpet av det kommende tiåret reduseres til 25-30*». Utgreiinga vart lagt fram samtidig som gjeldande kulturmelding, Meld. St. 8 (2018-2019) *Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida*, var meint som bakgrunnsinformasjon, men utan at den vart gjeve same politiske handsaming som sjølve stortingsmeldinga.

Fylkesrådmannen har difor inga forståing av kva som er staten sitt gjeldande syn på musea sin struktur og storleik, og om dette er endra etter regionreforma. Her må ein vente på den komande stortingsmeldinga. Det er likevel ei kjennsgjering at talet på museum er svært ulikt i dei 11 nye fylka. Fleire, og av dei Vestland, er dessutan i en situasjon der to tidlegare strukturar må samkøyrast og om nødvendig utliknast. I Vestland er musea i Sogn og Fjordane samla i eit konsolidert museum, medan det i Hordaland etter gjennomført museumsreform er 9 konsoliderte einingar. Litt av årsaka ligg i at museumsreforma først og fremst vart forstått som ei administrativ reform. Dette førte til at dei konsoliderte einingane som hovudregel kom til å bli slått saman av geografiske, og ikkje tematiske, omsyn. Hordaland hadde frå gamalt ein omfangsrik museumssektor og ein kunne dermed etablere mange einingar som oppfylte reforma sine krav om storleik.

Om ein vurderer storleik ut frå driftsinntekter (2018-tal) er både KODE (131 mill.), Museum Vest (58 mill. + Bergen sjøfartsmuseum: 13 mill.) og Hardanger og Voss museum (67 mill.) større enn Musea i Sogn og Fjordane (65 mill.). Bymuseet i Bergen (59 mill.) ligg noko under.

Fylkesrådmannen vil gjere særleg merksam på utfordringane knytt til utjamning av den offentlege finansieringa. Dette gjeld både nasjonal skeivdeling og ulikskap internt i Vestland. Som utgangspunkt for tilskot til dei konsoliderte musea skisserte ABM-meldinga, St.meld. nr. 22 (1999-2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving*, eit hovudprinsipp om at staten skulle bidra med inntil 60 prosent og regionen (fylkeskommune og kommune) med minst 40 prosent. I praksis har dette vore følgt opp svært ulikt. Den statlege prosentandelen av tilskota varierer mellom 100 % (for 7 av musea i andre deler av landet), og 28 %, som gjeld Museum Vest. Der den statlege delen av finansieringa er høg vil det som hovudregel vere fordi staten har teke eineansvar for drifta av enkelte større museum. Slike døme finn ein i Oslo (Nasjonalmuseet for kunst, Norsk Folkemuseum og Teknisk museum), Viken (Norsk Bergverksmuseum), Innlandet (Lillehammer museum), Telemark og Vestfold (Preus Museum), Nordland (Norsk Luftfartsmuseum) og i Troms og Finnmark (Nordnorsk kunstmuseum).

Utfordringa med låg statleg finansiering er vel kjend, og gjeld mange av institusjonane i Vestland. KODE i Bergen har i den seinare tida sett særleg merksemda på utslaga av statleg skeivdeling og tilhøvet til dei nasjonale museumsinstitusjonane i hovudstaden. Låg statleg tilskotsandel skaper i mange tilfelle ein driftsøkonomi som trugar kjerneverksemda i institusjonane.

Musea i Sogn og Fjordane er det konsoliderte museet i Vestland fylke som har høgast del statleg driftsstøtte med 63%. For musea i Hordaland ligg den statlege finansieringa i på 39% når ein reknar snitt for institusjonane. Målt mot besøkstal finansierer staten 531 kroner per besøkjande på Musea i Sogn og Fjordane, medan musea i Hordaland tek i mot omlag 100 statlege kroner per besøkjande.

Fylkesrådmannen meiner at dette gjev behov for gjennomgang av finansieringsnøkkelen for musea. Det bør vere eit mål at ein over ein periode, t.d. 4-5 år, utjamnar dei store skilnadane i prosentvis finansiering mellom stat og fylkeskommune/kommune for dei ulike institusjonane. Dette må sjåast i lys av føringar i komande museumsmelding, der det også er venta at spørsmålet om vidare konsolidering vert drøfta. Det er varsla at meldinga vil sjå nærare på ansvars- og eigarskapsstruktur på feltet, og at behovet for ei akkrediteringsordning knytt til statleg driftsstøtte har vore mellom vurderingane.

Fylkesrådmannen meiner at ein bør vente med igangsetting av større endringar knytt til fylkeskommunen si finansiering til den varsla museumsmeldinga ligg føre. Det same gjeld museumsstrukturen. Ein bør i tillegg sjå framtidige endringar i høve dei regionalpolitiske prioriteringane som vert gjort i komande planprosessar, og ha god dialog med kommunane undervegs.

2. FELLES LØYSING AV AKTUELLE UTFORDRINGAR I MUSEA

Behovet for felles løysingar og samarbeid

Fylkesrådmannen har tidlegare i saka peikt på fagområde der det kan vere nødvendig å stø opp om regionale tiltak på tvers av den gjeldande museumsstrukturen. Dette er også i tråd med intensjonane i museumsreforma, der fagleg og tematisk samordning skulle skje innanfor rammene av det nasjonale museumsnettverket. Grunngevinga for å velje ei slik tilnærming bør vere å auke kvaliteten på tenestene, eller å få mest mogeleg effekt ut av den samla ressursbruken. Dette kan gjelde tiltak som grunna økonomi, eller trong for særleg spesialisert kompetanse, ikkje er mogeleg å realisere på kvar av institusjonane, eller der ein av faglege omsyn vil vere tent med å sjå initiativ i dei enkelte musea i samanheng. I mange tilfelle vil slik samordning ha ei «klynge-effekt», der samling av kompetanse eller økonomiske ressursar løyser ut vesentlege meirverdiar.

Det grunnleggjande grepet er å legge til rette offentlege ordningar slik at dei fremjar samarbeid. Eit døme er dei fylkeskommunale utviklingsmidlane på museumsfeltet. Tilskotsordninga «Museumsløft», vart etablert i Hordaland, er ført vidare i Vestland fylkeskommune og tilgjengeleg for alle dei konsoliderte musea. Ordninga har eit føremål som er spissa inn mot fellesprosjekt for magasin og samlingsforvaltning, og løysing av felles utfordringar i høve dei kulturhistoriske bygningane på musea. Eit tilsvarande døme er tilskotsordninga KUP (Kulturelt utviklingsprogram). KUP er eit verkemiddel for større satsingar i kulturlivet i Vestland og skal støtte nyskapande samarbeid og målretta prosjekt initierte av kulturlivet sjølv. Erfaringa viser at musea finn støtte til mange gode samarbeidstiltak via ordninga.

Utvikling av slike fellestiltak er eit av satsingsområda i Regional kulturplan for Hordaland 2015-2025, jf innsatsområde 5.5 Kulturminnevern og museum, tiltak 16 Museumsløft. Bevaringstenester, fellesmagasin, bygningsvernkonsulentordninga er konkrete døme på museumsutfordringar som berre kan løysast i fellesskap mellom institusjonane, og alle set fylkeskommunen sine evner som regional utviklingsaktør på prøve.

Bevaringstenester og fellesmagasin.

Bevaringstenestene Hordaland

Etter at den første konsolideringsbølga i museumsreforma var ferdig, vart det teke eit fylkeskommunalt initiativ for å koordinere og forbetre samlingsforvaltninga ved musea i Hordaland. Bevaringstenestene etablerte seg som del av Museumssenteret i Hordaland (MuHO). Det tidlegare Tekstilateliet ved Hordamuseet flytta inn i 2005 og den offisielle opninga skjedd i 2006.

Bevaringstenestene leverer tenester, rådgjeving og kompetanse til alle musea i Hordaland. Dei er eit fagleg nav i landsdelen innan konservering og bevaring, og tilbyr tenester for ei rekkje materialtypar (tekstil, metall, skinn, tre, glas og bein). I tillegg til oppdrag for musea er Bevaringstenestene sin kompetanse nytta av privatpersonar, institusjonar og kyrkjer. Det er 11 tilsette pr. september 2020.

Samtidig med oppbygginga av Bevaringstenestene vart det etablert eit fellesmagasin for alle musea i Hordaland. Få av institusjonane hadde forsvarlege magasin frå før, men kunne no deponere dei viktigaste gjenstandane frå samlingane i fullgode magasin for sikker og trygg bevaring. Det er Bevaringstenestene som har ansvar for fellesmagasinet og samarbeid som gjeld samlingsforvaltninga i musea: organisering (Re-org) og dokumentasjon av samlingane (Revita), felles brukarforum, samlingsråd, samarbeid om beredskap og verdisikring mv. Bevaringstenestene v/ Museumssenteret i Hordaland (MuHo) får driftsmidlar frå stat, fylkeskommune og kommune. Vestland fylkeskommune eig bygningane som huser tenestene og fellesmagasinet.

Driftskostnadane for bygningane, t.d. eigedomsutgifter, straum og forsikringar, vert dekkja av fylkeskommunen. Ordinært vedlikehald vert utført av MuHo med refusjon frå fylkeskommunen.

Innsatsen til Bevaringstenestene, har vist seg avgjerande for å betre bevaringstilstanden i musea i Hordaland sine magasin, for å styrke kompetansen i institusjonane, og for å sikre særleg verdifulle eller sårbare objekt i fellesmagasinet.

Lagring i fellesmagasin er arealkrevjande, sjølv om deponi berre vert gjort etter strenge utvalsprosessar. Etter at verksemda har vore i drift i vel 15 år er magasinane fulle. *Rapporten «Fullt Hus. Utreiing av nytt fellesmagasin for musea i Hordaland»* frå 2019, viser til ein prekær situasjon når det gjeld kapasitet og rår til at det vert etablert eit nytt fellesmagasin i Hordaland. Rapporten konkluderer med eit arealbehov på om lag 9000 m², noko som inneber ein vesentleg investeringskostnad, men relativt låg årleg driftskostnad.

Det vert vist til at det er behov for utviding av dagens konserveringstilbod til også å dekkje dei felte som Bevaringstenestene ikkje dekkjer i dag, men som er tenester som musea etterspør til sine samlingar (m.a. maleri og kunst på papir, konservering av større gjenstandar som møblar, båtar og samlingar for teknisk/industrielle kulturminne). Rapporten konkluderer med at musea i Hordaland har vore særleg nøgde med at fylkeskommunen eig bygningane som huser Bevaringstenestene og fellesmagasinet. Ein legg til grunn at musea ikkje har økonomi til å investere i eit slikt fellestiltak, og difor bør fylkeskommunen eige det nye fellesmagasinet på same måte som tidlegare.

Museumsmagasin KODE

KODE har tidlegare løyst det vesentlegaste av sine magasinbehov i eigne og leigde lokalar i Bergen sentrum. Museet har meldt om akutt behov for auka magasinkapasitet, og har nyleg inngått leigeavtale med Victora Eiendom AS for lagring av kunst, kunstgjenstandar, konservering og vedlikehald av kunst, og verksemd som naturleg høyrer til, i tillegg til kontor, i eit bygg på ca. 3024 m² på Kokstad i Bergen. Leigeavtalen vart inngått 06.06.2019, varer 30 år fram i tid, og kan ikkje seiast opp i leigeperioden. Kulturdepartementet og Bergen kommune har sikra tilstrekkeleg årleg finansiering av leie, lån og avdrag på til saman 8 mill. Antatt lånebehov for ombygging er på 45 mill. KODE har søkt fylkeskommunen om lånegaranti på 50 mill., og i vedtak dagsett 30.09.20, jf PS97/2020, vedtok fylkestinget å gje slik løyving.

Med ei variert samling som inneheld kunst, hus, bygningar og landskap (Troidhaugen, Lysøen og Siljustøl) har KODE hatt eigne konservatorar. For å styrkje bevaringsarbeidet vart det i 2015 teikna samarbeidsavtale med Bevaringstenestene. Samstundes reduserte KODE talet på eigne tilsette med teknisk konservatorkompetanse.

Fellesmagasin for Musea i Sogn og Fjordane

Etter lengre tids prosess og vurdering av alternative løysingar, kjøpte Musea i Sogn og Fjordane i januar 2017 tidlegare Ramstad Eskefabrikk i Angedalen i Sunnfjord kommune, til bruk som fellesmagasin for *«båtar og store museumsobjekt, landbruks-gjenstandar og maskiner»*. Fabrikken har tilstrekkeleg areal til å dekke dei samla magasinbehova i MiSF med ei effektiv grunnflate tett på 3000 m². I tillegg kjem 741 m² båtmagasin og publikumsmagasin på 273 m². MiSF søkte statlege, fylkeskommunale og kommunale investeringsmidlar til fellesmagasinet. Kostnadar og finansiering er budsjettert til 65 mill. kr., der staten skal bidra med 40 mill. kr, fylkeskommunen 20 mill., kommunane 1 mill. kr og med eigenfinansiering på 4 mill. Fylkestinget i Sogn og Fjordane fylkeskommune vedtok i møte 04.06.2019 i samband med handsaming av tertialrapport 1/19; FT-sak 31/19, ei løyving på 20 mill. kr. til investering i fellesmagasin for Musea i Sogn og Fjordane. Prosjektet er rekna som fullfinansiert.

MiSF har førebels ikkje meldt om driftsmessige konsekvensar av prosjektet, heller ikkje i søknaden om driftsstøtte frå Vestland fylkeskommune for 2021, noko som kan peike på at museet ikkje ser for seg å byggje opp nødvendig stab med spesialisert kompetanse som skal bemanne fellesmagasinet. Fylkesrådmannen meiner at dette kan innebere ei utfordring i høve å få full effekt av investeringa. MiSF bør vere særleg merksam på korleis ein skal løyse denne utfordringa, enten

ved at museet styrkjer eigen fagkompetanse, eller samarbeider med andre, t.d. Bevaringstenestene.

Fleire magasin, og ei bevaringsteneste. Drøfting

Dei tre døma teiknar eit bilete av samansette utfordringar for samlingsforvaltninga i musea. Musea i Sogn og Fjordane er i gang med å realisere eit fullfinansiert magasinprosjekt i Sunnfjord. KODE gjer det same i Bergen. Musea i Hordaland har behov for nytt fellesmagasin ettersom det eksisterande magasinet er fullt. Slik fylkesrådmannen vurderer det, har alle behov for styrking av den konservatorfaglege kapasiteten og kompetansen for å drifte magasinane og handtere gjenstandsmaterialet, jf. etableringa av Bevaringstenestene.

I den vidare drøftinga finn fylkesrådmannen støtte i vedtekne regionale planar og handlingsprogram på feltet, jf Regional kulturplan for Hordaland 2015.2025, kap 5.6 Kulturminnevern og museum, innsatsområde 16: Styrkje Bevaringstenestene og musea si samlingsforvaltning.

Behovet for magasin og teknisk kompetanse ved institusjonane løyser ut to typar behov. Det eine er realiseringa av den fysiske infrastrukturen. Det andre er oppbygginga av høgt spesialiserte fagmiljø. Det eine kan løysast ved eingongsløyvingar. Det andre krev stødige innsats over lang tid. Begge er kostnadsnevjande. Omfanget av oppgåva gjer at fylkesrådmannen meiner at dette er eit av dei felte der det er mest å tene på god samordning og koordinering på tvers av den eksisterande museumsstrukturen i Vestland.

Å sikre verdifullt gjenstandsmateriale på vegner av fellesskapet er i kjernen av musea sitt samfunnsoppdrag. Det har difor vore sett som ei offentleg oppgåve å setje institusjonane i stand til å løyse denne oppgåva. Fylkesrådmannen meiner at Vestland fylkeskommune har medansvar for å realisere gode løysingar for musea og deira samlingsforvaltning. Å skape eit nytt fylke inneber også å forvalte si eiga historie. Det kan likevel ikkje gjerast utan økonomisk deltaking frå stat og kommunar. Fylkesrådmannen ser gode argument for at fylkeskommunen skal ta eit regionalt ansvar for realiseringa nytt fellesmagasin i Hordaland, mellom anna i lys av pågåande prosjekt i Musea i Sogn og Fjordane, og prinsippet om lik behandling av institusjonane.

Fylkesrådmannen sin ståstad er likevel at den regionale museumspolitikken, til liks med statleg og kommunal, byggjer på prinsippet om armlengds avstand. Dette gjev musea både rettar og plikter. Slik bør institusjonane i Vestland sjølv gjere prioriteringar mellom dei ulike arenaene, oppgåvene og samlingsane dei forvaltar. Musea har eit sjølvstendig ansvar for innsamling, avhending og forsvarleg oppbevaring av gjenstandar. Fylkesrådmannen meiner at musea sjølv må identifisere gode fellesløysingar knytt til magasin og bevaringstenester.

Med prinsippet om armlengds avstand er det heller ikkje naturleg at fylkeskommunen tek på seg eigar- eller utbyggjaransvar for tiltaket.

For å løfte eit stort enkeltprosjekt som nytt fellesmagasin i Hordaland rår fylkesrådmannen til at musea vurderer ulike finansieringsmodellar, organisasjonsformer og evt. nye konsolideringar. Til dømes kan ytterlegare konsolidering av dei større kulturhistoriske musea i Bergensregionen (Bymuseet, Museum Vest og Museumssenteret i Hordaland) danne ei robust nok eining til å løfte eit slikt magasinprosjekt. For andre museum med magasinbehov som ikkje inngår i ei større konsolidering kan leige av plass i eit fellesmagasin vere ei aktuell løysing. I alle høve vil statleg og fylkeskommunal finansiering vere tilgjengeleg via ordinære tilskotsordningar, budsjettprosessar eller i særlege løyvingssaker.

Ein konsekvens av denne tilnærminga kan være at Vestland fylkeskommune på sikt går ut av eigarskapen til dei lokala som huser Bevaringstenestene og det gamle fellesmagasinet ved Museumssenteret Hordaland.

Fylkesrådmannen meiner likevel at oppbygginga av eit større fagmiljø med konservatorkompetanse vil ha langvarige og monalege konsekvensar for drifta av institusjonane. Det vil krevje auke i dei offentlege løyvingane, og tydeleg politisk vilje til å løyse utfordringa. Her må Vestland fylkeskommune ha dialog med stat og kommunar for å sikre ei brei og sterkast mogeleg offentleg satsing. Av omsyn til den samla ressursbruken vil fylkesrådmannen rå til at ein

ikkje etablerer fleire parallelle tilbod, men samordnar initiativa ved å styrkje Bevaringstenestene. Eit alternativ kan jamvel vere å etablere eige selskap/oppgåvefelleskap, eigd av alle musea i Vestland som brukarar av tenestene, og som kan bemanne magasina i både Sunnfjord og Bergen.

Fylkesrådmannen ser at ei slik tilnærming også fordrar at Vestland fylkeskommune utviklar gode og verksame kulturpolitiske verktøy som kan stetta den utviklingstiltaka som musea og kulturlivet initierer. Ordningar som KUP, Museumsløft og den nye tilskotsordninga til kulturbygg med regionale funksjonar, er døme på dette. Det same er høvet til å kunna gje driftsstøtte gjennom budsjettvedtak. Her ligg ei viktig kulturpolitisk utfordring som mellom anna vil vera tema i det komande regionale planarbeidet.

Bygningsvernkonsulenttenester ved musea

Frå 1990-talet utvikla Hordaland fylkeskommune ordninga med bygningsvernkonsulentar i musea. Målgruppa var kommunar og innbyggjarar, og målsettinga var å styrkje det ålmenne bygningsvernet. Samtidig kunne musea gjerast meir relevante ved å dele kompetansen sin med andre. Resultatet vart i løpet av kort tid betre bygningsvern og styrking av regionale kompetansemiljø. Ordninga har utvikla seg og gjeld pr 2020 gjeld Bymuseet i Bergen, Hardanger og Voss museum, Museumssenteret i Hordaland og Sunnhordaland Museum.

Bygningsvernkonsulentane deler tida si mellom arbeidsoppgåver i musea (om lag 50%), og resten av tida til rådgjeving for fylkeskommunen, kommunane, organisasjonslivet og private. For kommunane gjev bygningsvernkonsulentane faglege råd, skaffar til veie fakta og gjer dokumentasjonsarbeid. For privatpersonar og frivillige lag og organisasjonar gjev konsulentane rettleiing for å søkje midlar (m.a. frå Kulturminnefondet) til istandsetting av kulturminne. Bygningsvernkonsulentane samarbeider om skiping av samlingar og kurs, til dømes i handverksteknikkar og materialkunnskap.

Dei same utfordringane i kulturminnevernet som var utgangspunktet i Hordaland gjeld også i Sogn og Fjordane. Etter samanslåinga meiner difor fylkesrådmannen at det er tenleg å vurdere ei utvida ordning slik at alle kommunar i Vestland får ta del i tilbodet. Ordninga skal evt utvidast med ei klår kulturpolitisk grunnleggjeving og vere eit bidrag for å skape gevinstar både kulturelt, sosialt, miljømessig og økonomisk.

Vestland fylkeskommune har i 2020 fått innvilga prosjektmidlar frå Riksantikvaren (kr. 200 000) for å greie ut dette. Musea i Sogn og Fjordane vil ha ei sentral rolle i prosjektet. Det vil bli vurdert behov og interesse for bygningsvernkonsulentar ved Nordfjord Folkemuseum, Sunnfjord Museum, Sogn Folkemuseum og Kystmuseet i Florø. Dette vil danne grunnlag for å vurdere ei evt utviding av ordninga. Økonomiske konsekvensar vert å kome attende til i eiga sak. Tiltaket finn grunnleggjeving i i gjeldande planar, jf Regional kulturplan for Hordaland, innsatsområde 20, Tiltak Lokalt kulturminnevern og museum: Styrkje ordninga med bygningsvernkonsulentar.

Økonomi: Kan bli avklart og vedteke i økonomiplan og budsjett 2021

Klima: Musea som samfunnsaktør i lokalsamfunnet må kunne formidle konsekvensar av klimaendringar, sett i samanheng med endringar og fornying i samfunnet.

Folkehelse: Kulturopplevingar har positiv verknad på folkehelsa. Musea er ein viktig samfunnsaktør særleg knytt til arbeid med integrering, inkludering, styrking av lokal og regional identitet og frivillig arbeid.

Regional planstrategi: Musea er viktige aktørar innan forvaltning av samlingar, forskning, formidling og fornying. Musea vil særleg kunne bidra med kunnskap knytt til berekraftig utvikling og ressursforvaltning. Dei tiltaka som vert føreslege er heimla i gjeldande regionale planar.

Konklusjon

Fylkestinget har i vedtak dagsett 17.12.19 bedt om ein gjennomgang av museumspolitikken med ei vurdering av eventuell samordning av dei ulike magasinprosjekta ved musea i Vestland, samt framlegg til korleis ein kan finansiere nytt fellesmagasin som eit felles løft.

I saka peiker fylkesrådmannen på aktuelle museumspolitiske utfordringar, mellom anna behovet for å sjå ulike regionale initiativ i samanheng og vurderer desse opp imot nasjonale føringar og

ansvarsforholdet mellom stat og fylkeskommune/kommune. Fylkesrådmannen vurderer at staten må ta eit særleg ansvar for finansiering av dei konsoliderte musea.

Fylkesrådmannen ser vidare at det er behov for ein gjennomgang av finansieringsnøkkelen for musea i Vestland, men at større endringar knytt til fylkeskommunen sin finansiering av musea må vente til museumsmeldinga ligg føre våren 2021. På bakgrunn av dette foreslår rådmannen konkrete tiltak for vidare innretting av den regionale museumspolitikken. For meir omfattande endringar vert det vist til arbeidet med ny regional plan for kultur og komande stortingsmelding om museum som er venta våren 2021.

Fylkesrådmannen vurderer at det er behov for ei samordning på museumsfeltet som gjev musea i Vestland mest mogleg like vilkår i spørsmål om finansiering av magasin og fellestenester. Etablering av nytt fellesmagasin for musea i tidlegare Hordaland må, slik fylkesrådmannen vurderer det, skje i regi av musea sjølve.

Fylkesrådmannen vil rå til at musea i tillegg vurderer organisasjonsform og nye konsolideringar. For å utvikle bevaringstenesta kan ein vurdere å etablere Bevaringsteneste i Vestland som eige selskap, eigd av musea i Vestland som brukarar av tenestene. I tillegg kan ytterlegare konsolideringar av dei større kulturhistoriske musea i Bergensregionen (Bymuseet, Museum Vest og Museumssenteret i Hordland) danne ein robust nok eining som kan løfte eit slikt magasinprosjekt. Både stat, fylkeskommune og berørte kommunar må ta del i finansiering av fellesmagasinet som skal dekke magasinbehovet for musea i tidlegare Hordaland.

For å harmonisere tilboda som fylkeskommunen gjev musea i Vestland, vert det sett i verk ei utgreiing av ei utvidinga av ordninga med bygningsvernkonsulentar ved musea.